

Književna poročila.

II.

Osebine današnjega stativskega narečja. Napisao R. Strohal, 8°, 42, 1887.

Pisatelj, kateri je nam dobro znan po svojem dijalektičnem spisu („Osebine današnjega riečkoga narečja“) in razpravi „Najstarija hrvatska goticom štamp. knjiga“, opisal nam je natančno v zadnjem programu Karlovške gimnazije glasoslovje narečja stativskega, katero se govori blizu mesta Karlovca. Pisatelj pravi, da je to narečje kajkavsko, meni se pa dozdeva, da je mešanica kajkavščine in čakavščine, v kateri prva prevladuje, kolikor morem to iz glasoslovja sklepati, kajti oblikoslovje spisal nam bode gospod pisatelj v letošnjem programu. Nadomeščenje stsl. poluglasnikov *o* in *u* z *a* gotovo ni posebnost kajkavskega narečja, kakor je tudi *i* na mestu stsl. *ѣ* znak čakavščine, na katero tudi acc. pl. *o*-deb. na *i* n. pr. vlasi (str. 13) oblike *manom*, *manum*, *kadi*, *va* za stsl. *vъ*, *malin* etc., kažejo.

V narečji je marsikaj zanimivega, kar nas nehoté spominja na jednake posebnosti v slovenščini n. pr. v 3. pl. praes. daljša oblika: odneseju, grebeju, budeju, mučijo (str. 11 in 15) etc., gen. in dat. sgl. sestavljene deklinacije na *ega*, *emu*, oblika pričnel (str. 35), kjer je *n* vzet iz sedanjika itd. Prav natančno sestavljeni spis (posebno se more še to omeniti, da pisatelj povsod mnogo primerov navaja) kvari jedino to, da zapazujemo v njegovi razpravi „vojaški red“, zaradi katerega bi se dalo marsikaj krivo razumeti. Če n. pr. med primeri, v katerih stoji za stsl. *e* samoglasnik *a*, nahajamo tudi pl. ka-manje (str. 6) in če se pravi, da v zajac stoji *a* mjesto starobugar. glasa *А* (str. 7), tako je to precej nejasno, kajti tudi gospod pisatelj tukaj najbrž ne misli na glasoslovni pojav; vplivala je analogija. — Priporočam ta spis vsem ónim, kateri se bavijo s slovensko dialektologijo, ker v njem bodo našli marsikatero paralelo.

Isti pisatelj izdal je tudi sledečo knjigo: *Hrvatskih narodnih pripoviedaka knjiga I.: narodne pripoviedke iz sela Stativa. Sabrao prof. R. Strohal. Na Rieci 1886. 8°, str. 275.* — Na to knjigo opozarjam vse one kateri se bavijo s slovansko tradicionalno literaturo, v nji bodo našli mnogo zanimivega. Knjiga dobiva se pri g. pisatelji (v Karlovcu) za jeden goldinar.

III.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ МОРФОЛОГІЯ СЛАВЯНСКИХЪ ЯЗЫКОВЪ. Сочиненіе Франца Миклошича, перевелъ Николай Шляковъ подъ редакціей Романа Брандта. Выпускъ II. Языки словенскій, болгарскій и сербскій; 8°, str. 165—340.

S prevodom tretje knjige (oblikoslovja ali morfologije) Miklosicheve primerjajoče slovnice, katerega prvi zvezek (stislovenščina) je izšel že pred štirimi leti, zadnji pa pred kratkim, uresničil se je pium desiderium mar-

sikoga na Ruskem. S tem se pa ni ustreglo samo ruskim dijakom, kajti tem je gotovo namenjen v prvi vrsti prevod, nego segel bode po prevodu rad tudi strokovnjak, radi mnogobrojnih dodatkov in opomenj pod črto iz peresa prof. R. Brandta, v katerih nam marsikaj lepo razlaga in pojasnuje, kar je v Miklosichu le kratko omenjeno, časih celo prekratko in nejasno. Posebno moramo biti hvaležni za obširne dodatke in pojasnila pri velikoruskem in maloruskem jeziku, kjer je najti dosti novega.

Najredkejši so dostavki pri *slovenskem* oddelku, kakor Slovenci sploh pri ruskih učenjakih nemajo posebne sreče (opozarjam samo na to, kako borno in nedostatno je v sicer izvrstnem delu Pypinovem zastopana in razpravljana naša književnost), toda temu so krive v prvi vrsti slabe književne zveze. Mi razvidamo iz prevoda, da je prof. Brandt porabil gotovo vse mu pristopne in znane vire in razprave, da se je oziral vestno na razprave Valjavčeve, objavljene v »Radu«, da je imel pri roki tudi Levčev spis o jeziku Truberjevem in lepo številce slovenskih slovníc, da celo Prešerna je točno pregledal (obžalovati moramo samo, da mu ni bila pristopna prva izdaja, nego ravno v jezikovnem obziru spremenjena, in tedaj za take svrhe nerabljava druga izdaja) — vendar je škoda, da ni mogel porabiti Škrabčevih študij na znanih platnicah in še nekaj raztresenega gradiva po »Kresu« (v prvi vrsti Scheiniggov spis o rožanskem narečji) in »Slov. Glasniku«. Vendar je v prevodu najti lep napredek v tem, da je povsod zaznamenoval naglas, kar ga je gotovo stalo mnogo truda in posla; če ima beseda dva naglasa, zabeležena sta oba.

Če smo tedaj za ta dodatek prav hvaležni, tako se vendar ne moremo strinjati z nekaterimi drugimi spremembami. Mislím tukaj na grški črki ε in ω , kateri rabi prof. Brandt za ozki e in široki o , kar je že grajal Jagić: »Zu solchen (namreč radicalen Aenderungen) zähle ich, namentlich bei der neusloven. Sprache, die Einführung der griechischen Buchstaben ε und ω , die im Original selbst nicht vorkommen. Ich glaube, dass dadurch die Sprache ein fremdartiges Bild gewinnt« (Archiv IX, 330). Če že hočemo tako natančno podati z diakritičnimi črkami in znaki izgovor našega jezika, moglo bi se še nekaj črk in znamenj uvesti, kakor bi se mogli posluževati istih črk tudi pri nekaterih drugih slovanskih jezikih n. pr. pri bolgarskem, če bi hoteli biti dosledni v tej natančnosti. Nekolikokrat je pa tudi težko določiti, kateri glas ali bolje črka naj se zabeleži, ker je izgovor v posameznih narečjih različen in tako beremo tudi nekaj pomot v tem prevodu n. pr. mójega m. mójega.

Nas zanimiva tukaj samo novoslovenski oddelek, kateri je v drugem zvezku str. 165—231, in hočemo si nekatere dostavke k novoslovenščini pobliže ogledati, posebno tam, kjer se ne moremo z njimi strinjati.

Da se v gen. *peseka, sineka* nahaja *e*, temu je po Brandtu vzrok zmešanje suf. *žkz* in *ikz*, katerim je v nom. jedna oblika, namreč *žk* (str. 167, op. 6.). Neoziraje se pri tem na to, je li te oblike Vraz v svojih narodnih pesnih zabeležil verno po ljudskem izgovoru, kajti tudi Vraz je v marsičem spreminjal jezik v svoji zbirki, dozdeva se mi, da je tukaj bolje misliti na vpliv nom. sgl; ker je v nom. *pesek, sinek* se je obdržal *e* tudi v drugih sklonih, kjer bi se ne smel pojaviti. Isto nahajamo tudi v drugih slovanskih jezikih, tako čitamo n. pr. že v stpolj. *ocieca wienieca*, etc. — Na str. 169 bi bil Brandt k Miklos. besedam »Na zapadni strani novoslovenskega jezika se govori *am, ama* m. *om, oma*« gotovo napravil opazko, če bi mu bila dotična razprava Škrabčeva dospela v roke; te besede tudi niso popolnoma natančne, ker se *am* govori tudi v mnogih krajih na iztoku slovenske zemlje (v jugoiztočni Štajerski). — S šesto opomnjo na str. 170, kjer se nam pripoveduje, da se gen. sgl. *nohtu* nahaja radi tega, ker se nom sgl. izgovarja jednosložno (*noht*), strinja se gotovo vsakdo.

Prepričevalna je tudi razlaga besede *stotnik* na str. 171, 3. op. Stotnik je m. *setnik* = *stetnikz* nastalo, naslanja se na *sto*.

Nikakor se pa ne da odobravati razlaga nom. pl. *volčje*. Po mnenji Brandtovem je nom. pl. *volčje* očitno nadomestil nekdanji **volčje* = *vlačje*. Ta oblika je nastala vendar po analogiji i-dekl iz starejšega nom. pl. *volci* na ravno isti način kakor se je iz nom. pl. *sinovi* (ali morda celo *sinove*) po vplivu iste deklinacije izcimila oblika *sinovje*. Oblika **volčje* bi bila samo v tem slučaju verjetna, če bi ta beseda v nom. pl. že od nekdanj se sklanjala po deklinaciji i-deb. Če bi se res bila nekdanj taka oblika nahajala, bila bi se najbrž tudi ohranila kot *volčje*. Mi vendar tudi ne tolmačimo *sinovje* iz **sinovlje* in to je baš isto, kar **volčje*, **volčje*. In res takoj v sledeči opazki (str. 172, 3. op.) čitamo pravo, da je nom. pl. *ovje* kombinirana oblika.

Dobro je razložil prof. Brandt (str. 172, 4. op.) do zdaj še nepojasnjen nom. pl. na *cke*, kateri se nahaja v prekmurskem narečju, kajti Miklosicheva razlaga je, kakor dobro omenja, neverjetna: na fonetičen prehod *j* v *k* v tem slučaju ni misliti, ker ga ni najti tudi drugod. Nahajamo sicer v prekmurščini prehod *h* v *j* n. pr. *nojet* in v loc. pl. *ž/o* deb. (zadnje je celo nekoliko dvomljivo, ker so vplivali morda tudi drugi vzroki), toda *j* se nikoli ne spreminja v *k*. Oblika *cke* je sestavljena iz *cje* in *ki*. Tudi to je verjetno, da sta obliki *kostém*, *kostéh* (= *kostemz*, *kostehz*) porodili obliko *kostéma* m. *kostmà* (= *kostéma*) str. 181, 2. op.

Na str. 181, 3. op. pravi prof. Brandt: »Meni se dozdeva, da je *nocoj* se spreobrazilo iz **nocjó* = *noč sjo*.« To je gotovo pravo, toda ne novo, kajti že Štrekelj je to tako razložil (cf. Zvon VII, 625), pred njim

pa že prof. Gebauer v List. filol. Če Miklosich, Vgl. Gramm I², 219 uči: »das nsl. besitzt das jetzt als regel geltende *č* neben *c* und *k*: *noč* nox neben *nicoj* hac nocte«, tako je to več, nego dvomljivo. — K peti opomnji na str. 184 omenjam, da je v prvotni izdaji Prešernovih pesni na str. 132. res čitati: Od dvéh očesov čistiga plaména; če stoji tedaj v izdaji od l. 1866 kaj drugega, je to sprememba izdajateljev.

Po mnenji Brandtovem je v našem *jest* soglasnik *t* zaimek *tz*, nsl. *ta* in *te*, pri tem lahko kažemo na rus. *totz*, češ. *tot* (samo dialektično) in naš *toti*. — Mogoče, toda ne gotovo je *i* v *tim*, *vsim* nastal po analogiji mehkih debel (njim) str. 188, 3. op. To je odvisno od tega, je li v dotičnem narečji odgovarja *i* naglašenemu *t*; če je to, potem se bomo odločili za Miklosichevo glasoslovno razlago. K Miklosichevim besedam: »*e* geht im osten und süden in *o* über: *toga*, *tomu*« je opomnil Brandt (st. 188, 4. op.): »To je gotovo netočen izraz: oblike *z o* so nedvomljivo starejše, a *e* in *z* je nastal pod vplivom sestavljene sklanje«. S prvo polovico te opazke se bode gotovo vsakdo strinjal; da bi se *e* spremenil v *o* za to pač nimamo primerov, zadnja polovica t. j. pozitivna stran te razlage pa ne stoji tako gotovo, kajti najbrž so tudi v slovenščini kakor v drugih slovanskih jezikih bila odločevalna mehka debela, tedaj *tega*, *temu* ker *jega*, *jemu*.

Lepa je razlaga dialektičnega *ti* m. *ta* in *te* (= *tv*); *i* je izpodrinil *a*, po vplivu analogije sestavljene sklanje; tako tudi *toti*. — V drugi opomnji na str. 190 čitamo, da je instr. *kom* zabredel iz nominalne sklanje v pronominalno. To je morda mogoče, toda nejasno je, zakaj ne nahajamo *kam* v onih narečjih, kjer se instr. sgl. nominalne sklanje glasi na *am*; zato bi se dalo misliti — in to se mi dozdeva verjetneje — da to ni nič drugega nego loc. sgl. Primerov mešanja loc. in instr. sgl. deloma tudi dat. sgl. pronominalne in sestavljene sklanje imamo dovolj v naši slovenščini. Beremo že v Truberji v loc. sgl. navadno *tim*, jednako tudi v Kreljevi postili: II a, III a, 9 b, 10 b, 16 b, celo *teim* (loc. sgl.) se nahaja v tej knjigi: 39 a, 42 b; v Hrenovih evangel. čitamo *letim* 9 a, v Skallarji mimo *tem* (4 a, 6 a, 12 a etc.) tudi *tim* 11 a, 13 b, 15 a, b, 57 a etc. Isto velja o sestavljeni sklanji; semkaj spada instr. sgl. na *em* n. pr. *vunanem* v Truberjevem »Ta drugi deil tiga noviga test« (1567) 22, v Skallarji: *uelikem* 253 a, 399 b, *zhistem* 343 b, *boshiem* 206 a, 378 b. Kdo se ne spominja pri tem takoj, koliko papirnega boja je bilo potrebno v poljščini, da se je uvedel pravi razloček med loc. in instr. sgl. sestavljene sklanje; poprej je služila jedna končnica za oba skloni — *ym* in razloček delal se je po spolih in res ni v mnogih narečjih poljskih nobenega razločka med loc. in instr. sgl. promon. in sestavljene sklanje tako n. pr. v narečji lasowskem instr. *ńém*, *tém* in loc. *ńém*, *tém*, instr. *nasém*, *grubém*, loc. *nasém*, *grubém*

(Rozprawy i Sprawozd. akad. umiejet. VIII, 78.), tako tudi v narečji brzezińskem (Rozpr. i Spr. VIII, 188), zebrzydowskem (Rozpr. i Spr. IX, 163 in 180) in zakopańskem (Rozpr. i Spr. X, 191). V maloruščini nahajamo jednako v loc. sgl. obliko dativa in v beloruščini se meša loc. z inst. Ogonowski, Studien auf d. Gebiete d. ruthen. Spr. 135. Da se v srbsčini že od XIV. stol. mesto loc. rabi dat. sgl., vidimo iz mnogo primerov navedenih v Daničičevi knjigi Istorija oblika 184 in 185.

Če Brandt končnice 2. sgl. *sb* ne smatra za slovensko, nego za praslovensko, tako se v tem radi strinjamo z njim, kajti iz *ši* res ni lahko razložiti našega *š*, neozirajo se pri tem, da *ši* nahajamo samo v slovenščini. Jedina oblika *postedisi* v brizinskih spomenikih nas pri tem ne ovira, ker mimo nje nahajamo v tem spomeniku tudi domače oblike *zadenes*, *vzovues*, *prides*, *vues*; zato smemo prvo obliko smatrati za cerkovnoslovensko, s čimer se sploh dobro strinja jezik tega spomenika. Če v kakem staroruskem ali starosrbskem spomeniku beremo razven domače oblike še drugo, katera se strinja s staroslovensko in če si prve ne moremo lahko pojasniti iz druge, tako vedno govorimo o vplivu staroslovenščine; ne vidim razloga, zakaj bi ravno pri naših brizinskih spomenikih postopali drugače, posebno ker pri mnogih končnicah nahajamo dvojne oblike. Da bi ravno v tem času bila v našem jeziku taka babilonska zmešnjava, dozdeva se mi malo verjetno, dasi rad pripoznavam, da je dragoceni spomenik še premalo študiran in pojasnjen.

— Obliko *si* (stsl. jesi) je pa treba ločiti od *š*, *šb*. V. Oblak.

(Konec prihodnjic.)

L I S T E K.

Biblijografija slovenska. Pod tem naslovom hočemo odslej naznanjati vse nove knjige slovenske, ki se pošiljajo uredništvu našemu; o važnejših izmed njih bomo o priliki obširneje poročali:

— Toplinske razmere Zagreba in Ljubljane. Spisal *Ferdinand Seidl*. Pretiskano iz »Glasnika hrv. naravoslovnega društva (Societas historico-naturalis Croatica)«. Tiskarski zavod »Narodnih Novine« v Zagrebu 1887, 8, 49 str. — Isti pisatelj je priobčil v novinah »Meteorologische Zeitschrift«, Sept. 1887. tudi znanstveno razpravo: »*Temperatur-Vertheilung im Gebiete der Karavanken.*«

— Vrtnar. List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo. Uredniška priloga »Kmetovalcu«. Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske; odgovorni urednik *Gustav Pirc*, tisk J. Blaznikovih naslednikov v Ljubljani, 1886, 8, 4 str. Vsebina: Kaj hočemo? — Kmetu pomoči! (spisal Janko Žirovnik). — Vzgoja divjakov. — Deset pravil, kako je drevje rezati. — Raznotere vrtnarske stvari. — »Kmetovalec« z Vrtnarjem vred stoji vse leto po 2 gld. Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo list za stonj. Učitelji in šolske knjižnice plačujejo samo *polovico* naročnine. —

— Kočevsko okrajno glavarstvo. Zemljepisno-zgodovinski opis. S sodelovanjem nekaterih učiteljev kočevskega okraja opisala *Št. Tomšič* in *Fr. Ivanc*, učitelja.

Vsaka vdova je dobivala odslej le po 32 gld. na leto; s to podporo jim je bilo seveda kaj malo pomagano, zato so naredili l. 1831. iz vseh teh šestih štipendij samo jedno; potem pa, ko je umrla ta jedina štipendistovka, ustanove sploh več razpisali niso in to nekoliko let, dokler se niso kranjski stanovi za to stvar potegnili. Med tem časom so prihranili 3133 gld. 14⁶/₃ kr. Ustanova je bila torej popolnoma zanemarjena. Da se dene zopet v potreben red, nasvetoval je c. kr. dvorni vojniški svet, naj se nakupijo za prihranjeni denar obligacije, obresti naj se pak oddajajo po 100 gld. toliko vdovam, kolikor bo šlo. Ostalina pa naj se prideva glavnici, dokler se je bo nabralo zopet za jedno ustanovo. Tako bode počasi zopet doseženo s početka nameravano število dvanajstih ustanov. Največ upanja je dajalo seveda ugodno srečkanje obligacij.

Te predloge je cesar l. 1840. potrdil ter še naročil, naj se upravlja ta ustanova kar najvestneje.

Toliko o Schellenburgovih ustanovah. Naj bi ne bilo onega nesrečnega leta 1811., uživalo bi danes 146 Kranjcev in Kranjic sadove neutrudljivega in za deželo tako vnetega moža, ki sicer tujec ni nikdar pozabil, da si je vse svoje imetje pridobil v deželi kranjski. Zato jo je častil in spoštoval in od vsega njegovega velikanskega imetja romalo je le nekoliko tisočakov iz dežele. Svojemu bratu Tomažu Schellu, duhovniku v tirolskem Sterzingu, dal je namreč najprej 10.000 gld., ter mu pripisal v svoji oporoki še 25.000 gld. Vse drugo pa je odmenil deželi, ki si je zapisala njegovo ime z neizbrisljivimi črkami v svojo zgodovinsko knjigo.

Književna poročila.

III.

Сравнительная морфология славянскихъ языковъ. Сочиненіе Франца Миклошича, переводъ Николай Шляковъ подъ редакціей Романа Брандта. Выпускъ II. Языки словенскій, болгарскій и сербскій; 8°. стр. 165—340.

(Konec.)

Da je *ma* v 1. du. nastalo iz *va* pod vplivom 1. pl. *mo*, to je gotovo. Končnica *ma* nahaja se tudi v moravskem in slovaškem narečji (Šembera, Základové dialektologie českosloven. 44, 78) in v nekem ruskem (Koloso, Obzor zvukovyh i form. osobennostej 248).

Zakaj Brandt v prvi opomnji na str. 206 beneški *cjon* (1. sgl.) primerja z ruskim *itit* in tedaj misli, da je k prvotnemu *cjo* pristopila še jedenkrat končnica prve osebe, ni mi jasno. Naravno je vendar tukaj misliti, da se je rinezem ohranil, kakor imamo za to v istem narečji nedvomljivi primer *venči* (Klodič, O nareč. venec. Sloven. 4). V tretji opomnji iste strani se nam tolmačijo oblike kakor *gnetejo*, *govorijo*, v katerih se je *e* in *i* radi vpliva vseh drugih oseb obdržal tudi v 3. pl. in se je potem po analogiji glagolov kakor *delajo* pojavilo tudi *gnetejo*. Najbrž pa tudi Miklosich isto misli.

Particip. kakor *bodeč*, *slišaječ* tolmači Brandt str. 210, 2. op. po analogiji part. kakor *boječ*, *ležoč* pa po analogiji *nesoč*. K tej razlagi opomnil je prof. Jagić (Archiv IX. 332) „Wenigstens einige Wortbildungen auf—eč, wie *bodeč*, *grizeč*, *dereč* könnten gleich dem Adjectiv *domači* ihre Erklärung darin finden, dass man an die 3. pers. sing. als Anknüpfungspunkt dachte, also *boječi* weil *bode grižeči*, weil *grize*, *dereči* weil *dere*.“ Zadnji razlagi nasprotujejo oblike *mislejoč*, *hvalejoč*, kjer bi imeli po tej razlagi pričakovati *hvalijoč*; pri *ležoč* in enakih partic. je res najbolj na vpliv oblik kakor *nesoč* misliti, pri *bodeč* pa najbrž ni vplivala samo analogija particip. kakor *boječ*, nego te oblike so postale naslanjaje se tudi na part. na *e* stsl. *ę*, prim. V. Oblak, Trije sloven. rokopisi str. 19.

Najdel in *našel* govori se ne samo na Štajerskem, nego tudi na Kranjskem; prvi particip je zanimiv primer vpliva sedanjikovih oblik; kakor je od pletem, pleteš, plete etc. part. pletel, tako tudi najdem, najdeš — najdel. — Na str. 218, 1. op. beremo čudno misel, da stoji *obuven* mesto **obven* (stsl. **obъvenъ*). Stsl. **obъvenъ* bi pač v novoslovenščini odgovarjalo *obaven* ali pa *oven* (kakor *oviti*, *ovezati* iz *obviti*, *obvezati*). Toda glavna stvar je, da v odprtih zlogih v slovanščini slovan. samoglasniku *u* odgovarja *ov* in nikoli *zv*, katera glasovna skupina odgovarja jedino *y* bodisi onemu, ki je nastal iz *ū* ali onemu, ki se je monoftongiral iz *eu*, zato imamo jasen primer v crky — crkьve, zabyti — zabъvenъ (cf. J. Schmidt K Z, XXVI, 366). In tako odgovarjajo v stsl. pravilno otъkrъvenъ, umъvenъ sedanjikoma otъkryti, umyti in ne — kruti, — muti.

Na str. 222. zagovarja prof. Brandt vevnik *viži* z besedami: „Meni se ta *viži* preveč tuj in nepravilen dozdeva, da bi mogel biti izmišljen. Jaz bi ga tako razložil: *viži* stoji za *viš*, a *viš* stoji m. *vij* = stsl. *višъ*, po obrazci *vižmo* in *vižva*, kateri obliki sta se mogli fonetičnim potem razviti iz *вишмо*, *вишва*.“ Prvo vprašanje je pri tem, če je odnošaj med *viš* in *viži* isti, kakor med *pec* in *peci*, t. j. če smemo res iz sedanjega *viš* sklepati, da se je nekda govorelo *viži* s polno končnico vevnikovo. Meni se to več nego verjetno dozdeva. Res se govori v mnogih krajih *viš*, *vič*

in pred sledečim glasnim soglasnikom *viž* n. pr. *viž ga* radi asimilacije. Toda v naših starejših pisateljih, v katerih se je še velevnikov *i* ohranil, ni najti, kolikor je meni znano, nobenih takih oblik, one so čisto sekundarne in nove tvorbe. Sicer je že Levstik v Slov. Glasniku od l. 1860. str. 46 pisal, da se velevnik *vžž* iu *vžžte* govori na Notranjskem in v Laščah in da ni treba misliti, da jo *viž ga* skrčeno iz *vidiš ga*, temu nasprotujeta omenjeni obliki *vžž* in *vžžte*. — Ipak še zdaj mislim, da je *viž*, *vič* skrčeno iz *vidiš*, *vidš* po asimilaciji *vitš* t. j. *vič* ali pa tudi *viš*. Če se sliši po *ž*, *š* še kak poluglas *z*, kateri nadomestuje najbrž *i*, tako se je pojavil po analogiji vseh ostalih glagolov; plur. *vižite* (*vžžte*) se je pa izcimil po sgl. Glasoslovno si *viž* nikakor ne morem tolmačiti, še menj pa *viži* in *vižiti*, ker zadnjemu odgovarja že v stsl. *vidite* in ne *viždite*. Stsl. velevniku more v naši slovenšč. odgovarjati jedino *vij* in mi imamo tudi *po-vej* za stsl. — *věždě*, kajti refleks stsl. *žd* je samo *j* in če se nam ni ohranil velevnik *vij*, tako se temu čisto nič ne čudimo; spodrinile so ga vse ostale osebe dvojine in množine in to tem laglje, ker je razlika med *vij*, in ostalimi oblikami glagola, katere imajo samo jasno deblo *vid* — prevelika bila. Organičen velevnik nahajamo pri kajkavskih Slovencih v obliki *vidj*, ker v tem narečju sploh *dj* odgovarja stsl. *žd*, zato je *vidj* popolnoma »pravilna« oblika, za ostala sloven. narečja bi pa bila »nepravilna« in ta tudi gotovo niso nikoli imeli velevnika *vidž*, ker tudi nimajo *rodžen*, *medža* in zato bi tudi hipotetičen *viž* ne mogel nastati iz *vidž*.

Pri *vejo* mimo *vedô* seveda ni misliti na glasoslovni prehod *d* v *j*; *j* je po analogiji ostalih glagolov nadomestil *d*. Ravno tako je pri 3. pl. *sojô*, kar se govori v prekmurščini in nekaterih iztočnih krajih Štajerske m. našega *so*, po obrazci vseh drugih glagolov k organskemu *so* pristopila še jedenkrat končnica *jô* (seveda prav za prav ni celi *jô* končnica, toda jezik to glasovno skupino smatra za tako, ker je razlika med 3. pl. *so* in navadnimi oblikami 3. pl., katere se v tem narečju končujejo vedno na — *jô*, prevelika bila.

Oblike kakor *delasta*, *igrašta*, katere so tudi po nazoru Brandtovem po obrazci *dasta* etc., niso toliko posebnost štajerskih narečij (v zapadni Štajerski jih še nisem slišal), nego notranjskih in primorskih narečij; cf. Zvon VII, 627.

Miklosich uči (III², 176): „Dass nicht alle verba perfect. durch ihr praes. das fut. bezeichnen, ist dem einflusse des deutschen zuzuschreiben, welcher sich im XVI. jahrh. selbst bei den sonst so arg und meist ohne not germanisierenden schriftstellern jener Zeit noch nicht so geltend machte wie heutzutage“. S tem se prof. Brandt ne strinja ter zagovarja v prvi opomnji str. 230 domači izvor našega prihodnjega časa v sedanji obliki:

»Ne mislim, da bi navadni prihodnji čas glagolov dovršnikov *bôm ispil*, *bôm postlâl* i. t. d. bil germanizem: 1) sploh je neverjetno, da bi se tuji izraz bil sprejel ne samo od pisateljev in po njih tudi od omikanega sveta, nego od celega naroda, b) *bôm ispil* ni nikakor prevod nemšk. *ich werde trinken*, kateri bi se moral glasiti (jaz) *bôm ispiti*. (Da celo *bôm ispiti* bi morda ne bil germanizem — prim. rus. ja budu pitu = nem. *ich werde trinken*). Sestavljene oblike *bądą ispił*, *bądą postolal* i. t. d. ohranile se so iz praslovanskega jezika in so lahko spremenile svoj pomen ter postale iz predprehodnega časa prosti prihodni čas. Tudi od samega Miklosicha tukaj navedena posebnost starih, nemščujočih pisateljev govori proti njegovi razlagi«.

Še o mnogih drugih vprašanjih bili bi se radi poučili, tako n. pr. bi radi vedeli, kako je razložiti dat. pl. *tatém*, jeli to po analogiji sklanje i-deb. ali je vplival loc. pl. *tatéh* na dat. pl. in se je v tem sklonu *é* pojavil m. o; toliko je gotovo, da loc. pl. na *eh* pri *o*-debl. prej nahajamo, nego dat. na *ém*. Ravno tako smo radovedni pozvedeti gledé gen. sgl. rokž, nogi (v belokranjskem narečji), so to arhaizmi in odgovarja potem *i* stsl. *и* ali pa nove tvorbe po obrazci i-dekl. Tudi o »mnogo snubljenem« gen. pl. a-deb. na *á* (*solzá* etc.) bi bili radi kaj slišali, posebno ker so o razlagi te oblike različna mnenja (Jagić v Radu IX. 122, 146, Baudouin de Courtenay v oceni Jagićeve razprave »Pomladj. vokalizacija« str. 16. 17, Maretić, Rad 67, str. 8). Te oblike nahajamo v slovenščini samo tam, kjer je naglas na končnici in v onih krajih, kjer nadomestuje stara poluglasnika samoglasnik *a*; pri nekaterih beneških Slovencih (v distretto di S. Pietro), kateri nadomestujejo tudi *o*, *o* z *e* se sliši v gen. pl. *sestré*, *goré*, *glavé* (Baudouin de C. op. cit. 17) in zato misli prof. Baudouin de C., da se je iz *goró*, *glavó* z naglašenim poluglasnikom *o* razvil gen. na *á* na ta način, da je fonetičnim potem nadomestil *a* stari *o*. To bi bilo popolnoma verjetno, če bi mi te gen. pl. le nekoliko poprej našli; toda nahajamo jih — kolikor meni do zdaj znano — prvokrat v Skalarji, tedaj v sredini XV. I. stol. in zato ne vem, se bode dalo tukaj govoriti o tem, da je *a* stopil na mesto nenaglašenega poluglasnik ker o tem ni lahko misliti, da bi se bil obdržal, če tudi naglašeni *o* do prve polovice XVII. stol., če se pa ni, ga tudi ni mogel *á* nadomestiti. Toliko se mi dozdeva gotovo, da je pri tem delovala simetrija; jedin gen. pl. je bil jednosložen v sredini samih dvosložnih oblik, dá ta gen. pl. je bil celo krajši od nom. sgl. in v nekaterih slučajih precej težko izrekljiv, in zato se je jezik tem izognil, kakor je to storil n. pr. tudi v gen. pl. *o*-deb., kjer je dostavil *ov* po analogiji *u*-deb. Pri tem je pa bil odločevalen ves fonetični značaj dotičnega narečja in ostale oblike množine; *á* se je pojavil tedaj v gen. pl., ker je v dat. pl. končnica *am*, v loc. *ah*, v instr. *ami* in ker v

dotiĉnem nareĉji prevallira samoglasnik *a*; morda je *a* celo stopil na mesto naglaŹenega *u*.

Ĉe bi tedaj tudi v naŹi radovednosti bili radi Źe marsikaj v opomnjah naŹli, vendar smo prof. Brandtu za podano jako hvaleŹni, ker je nam pojasnil marsikaj dozda nejasnega, tako da bode vsakdo rad segel po tem ruskem prevodu radi omenjenih dodatkov.

V. Oblak.

IV.

Jeziĉnik.

Knjiga Slovenska v XIX. veku. C. Spisal J. Marn. XXV. Leto. Natisnil in zaloŹil Rudolf Milic v Ljubljani. 1887. v 8°. Str. 97. Cena 60 kr., po poŹti pod kriŹnim zavitkom 65 kr.

Ponatisnen po lanskem »Uĉiteljskem TovariŹi« in uravnan po metodi svojih prednikov popisuje nam XXV. letnik »Jeziĉnikov« v kratkih, semtertam Źal prekratkih obrisih Źivljenje in slovstveno delovanje 82 knjiŹevnikov slovenskih v XIX. veku, poĉenŹi z Antonom JaneŹiĉem in sklepajoĉ s Franjem Ser. Cimpermanom. Poleg slovitih moŹ (Ant. JaneŹiĉ, dr. J. Kr. Pogaĉar, dr. J. R. Razlag, J. Źolar, BoŹidar Raiĉ, Janez Parapat) razpravljajo se tudi pesniki menj znanega ali celo pozabljenega imena, katerih miĉne, v priprostem narodnem duhu zloŹene pesemce so se tako udomaĉile, da imajo skoro veljavo narodnih proizvodov; saj jih prepevajo Slovenci povsodi z isto radostjo in nauduŹenostjo, kakor prave národne, ne brigajoĉ se za pesnikovo ime; (prim. Strelovo: »Popotnik pridem ĉez goro«, UrŹiĉevo: »Popotvanje, bratje! je naŹe Źivljenje«, Hueberjevo: »Otok BleŹki — Kinĉ nebeŹki«). Ker smo Źe veĉkrat razslavljali vrline Marnove »Knjige Slovenske«, ocenjajoĉ posamezne razdele njene, bodi nam dovoljeno, zavriniti ĉ. bralce na dotiĉna poroĉila v »Ljublj. Zvonu«, da se tako izognemo nepotrebnemu opetovanju. Opazili pa smo v tem letniku tudi nekaj nedostatkov, katere dajemo na vedeŹ velezasluŹnemu g. strokovnjaku, nadej  se, da ga s tem ne Źalimo.

Ker Marnova »Knjiga Slovenska« itak ni »knjiŹevna zgodovina« v besede pravem pomenu, ampak le nekaj obŹiren knjigopis ali biblijografija, upraviĉeni smo zahtevati od nje, da nam razoznanja vse knjige in vsaj vse veĉje spise dotiĉnih knjiŹevnikov. Tega pa g. pisatelj ni povsodi storil. Kajti ĉasih podaja nam le »knjige Slovincem bolj zanimljive« (prim. str. 62., Iv. Macun), ali pravi: »da Źi ne drzne reĉi, da je popisal vse spiske« (prim. str. 93., Lav. Gorenjec Podgoriĉan); tako n. pr. prezrl je (na str. 86.) od duhovnikov zelo ĉislani spis: »*Tercijari ali tretji red sv. FranĉiŹka SerafiŹkega*«. Pastirjem in ovĉicam nekoliko pojasnil V. Lah,